Cursus Megillot

(8) Qohèlet (I)

Driebergen, 12 april 2016

Willem J. Ouweneel

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Qohèlet (Prediker) (I)

Soekkot & Qohèlet

Prediker 1 – 6

Onderverdeeld:

I. (1e les) Inleiding

II. (2e les) Pr 1 – 6

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

De naam Qohèlet

q-h-l, ‘(zich) vergaderen, samenroepen’ (bv. 1Kn 8:1,55)

qahal, ‘samenroeping, (volks)vergadering’

qohél (vrl. *qohèlet*), ‘samenroeper’ > ‘spreker (in een vergadering)’; vgl. *Ekklesiastès* (< *ekklesia*); of ‘lid vd vergadering (der wijzen’) > ‘wijsheidsleraar’ (*chochma*, vrl., vandaar vrl. vorm *qohèlet?* > ‘wijsheidsboek’)

1:1 Ik, Qohèlet [eigennaam!?], ‘zoon van David, koning van Jeruzalem’ > trad.: Salomo (wijste koning!)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Doel van het boek (a)

1:1 kern: ‘alles [hier beneden!] is vluchtig’, van beperkte, voorbijgaande waarde

‘Waarvoor leef je eigenlijk? Wat is het nut van alles?’

Nachmanides: drie *lessen* in dit boek:

(a) Geen wereldse genoegens najagen, want die verdwijnen spoedig, en jij erbij als je niet oppast (het *goede* aardse mag je genieten, maar houd de maat in het oog)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Doel van het boek (b)

(b) Schepping vluchtig, maar de ziel & God zijn eeuwig: richt je oog steeds van het vluchtige ‘onderzonse’ naar het eeuwig blijvende

(Heel algemeen: *Elohim*, nergens *JHWH*, niet Gods verbondstrouw, niet specifiek joods; vgl. Job [wél JHWH]: universele betekenis)

(c) Verborgen Godsregering (vgl. Esther: God niet genoemd): het gaat de goeden vaak slecht & de slechten vaak goed > wordt rechtgezet in het eindoordeel (Ps 73:17! vgl. 2 Thess. 1:5-12)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Doel van het boek (c)

Het boek is een ‘onderzoek’ (1:13) (hoe ziet de wereld eruit als je niet verder kijkt dan dit ‘onderzonse’? Wat heeft alles dan voor zin?)

- Tussenbalans (7:23–8:1): de ‘ene man’ (vs28)
- Eindconclusie (11:7–12:7): vergeet God niet!
- Slotwoord (12:8-13): ‘Vrees God en houd zijn geboden’, én vanwege het naderend oordeel én omdat het goed voor je is (wijsheid = levenskunst!) (12:8-14)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Verband met Soekkot (a)

Pr wordt gelezen op de sabbat tijdens de Soekkotweek: vreugde van de totale oogst; maar ook relativeren!

Redenen (volgens de rabbi's):

(1) Pr 11:2 'zeven, ja, acht' (verwijst naar 7 dagen Soekkot & 8e dag: *Sjemini Atzèret*)

(2) Salomo 'predikte' tijdens Soekkot: 1Kn 8:1v (vgl. Dt 31:10-13 Torah lezen > doel (2x) 'God vrezen' > Pr 11:9; 12:13 slotsom van Pr)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Verband met Soekkot (b)

(3) Soekkot = vreugdefeest; 3x gebod om zich op dit feest te verblijden (Lv23:40 [werkw. 1x in Lv!]; Dt 16:14v)

Vgl. blijdschap over aards goed (vgl. oogst!) in Pr 2:1, 24-26; 3:12v; 5:18v; 6:2,6; 7:14; 8:15; 9:7-9; 10:19)

- na alle ernst van Tisjri 1-10 komt Soekkot
- te midden van alle 'ijdelheden' in Pr: geniet! (van eten & drinken, een lieve vrouw, mooie kleren enz.)

De kunst van het genieten (t.m.v. alle somberheid)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Vergelijk Hand. 17!

Paulus' confrontatie met de

- Stoïcijnen: fatalisme, gelatenheid, berusting
- Epicureeërs: genot als hoogste wijsheid ('hedonisme')

Daartegenover: verwijzing naar het oordeel!

Iets van fatalisme & hedonisme ook in Pr, met eenzelfde uitkomst: oordeel > dus vrees God & leef uit zijn Torah!

[N.B. bewijst niet dat de auteur van Pr stoïcijnen & epicureeërs *gekend* moet hebben!]

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Jesjoea in Prediker

In Hd 17 loopt het uit op Jesjoea, die ook (zeer) verborgen in het boek Pr aanwezig is! Voorbeelden:

(a) Salomo zelf > 'wijsheid Gods' (1Ko 1:24; Ko 2:3)

(b) De 'derde in het verbond' (4:12, 'trouwtekst')

(c) De wijze jongeling (4:13-16)

(d) De 'ene mens' (7:28)

(e) De 'arme wijze man' (9:13-16)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Poging tot indeling (a)

Pr 1 inleiding

Tweemaal zeven lessen: "Zwoegen helpt niets, want…

(1) 2:1-11 geen blijvende bevrediging

(2) 2:12-23 vrucht toch weer aan anderen overlaten

(3) 2:24–3:15 genot van de vrucht niet in eigen hand

(4) 3:16–4:6 genot geschaad door 't vele onrecht op aarde

(5) 4:7-12 gebeurt zo vaak in eenzaamheid

(6) 4:13-16 leidt soms tot volksgunst die vluchtig is

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Poging tot indeling (b)

(7) 4:17–5:6 je kunt God toch niet met geloften dwingen tot meer succes

(8) 5:7–6:12 de rijkdom die het oplevert is waardeloos

(9) 7:1-22 er zijn ‘betere’ dingen (wijsheid!)

Eerste poging tot ‘conclusie’ (7:23–8:1): ontgoocheling (het valt niet mee om tot het rechte inzicht te komen)

Excurs (8:2-8): wijze relatie tot de koning

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Poging tot indeling (c)

(10) 8:9-17 strijdt vaak met de Godsregering

(11) 9:1-10 met de dood is toch alles uit

(12) 9:11-12 de winnaars krijgen vaak niet de prijs

(13) 9:13–10:3 de ware wijsheid wordt niet gewaardeerd

(14) 10:4-20 de dwaasheid bederft het steeds weer

Eerste conclusie (11:1-6): ‘toch gewoon doorgaan’

Eindconclusie (11:7–12:7): ‘vergeet God niet!’

Slotwoord (12:8-14): ‘vrees God, houd de Torah!’

Einde 1e les

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 1:1–11

1:1 aanhef (reeds besproken) > *1:2-11 inleiding:* ‘alles is vluchtig’ (Hebr. *Hebel*, “ademtocht”; vgl. naam Abel)

Vs2 ‘IJdelheid der ijdelheden’: vgl. ‘lied der liederen’, ‘heilige der heiligen’, ‘hemel der hemelen’

Vs3 ‘voordeel’: sleutelwoord (10x in Pr, verder nergens)

‘onder de zon’: vgl. ondermaanse; empirische wereld

Vs4-7 het levens- & wereldrad > vs8 je wordt er moe van

Vs9-11 ‘niets nieuws’ & geen gedachtenis

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Pr 1:12–18

1:12-18 zoeken naar wijsheid lijkt zinloos

Vs12 ‘was’: Salomo inmiddels oud geworden?

Salomo deed zijn uiterste best een diepere zin te vinden in de eindeloze herhaling der dingen >> vs14 ‘ijdelheid & [zo zinloos als] najagen van wind’ (Ibn Ezra: 7x in Pr)

Vs15 & 18: poëtische vorm (HSV!): spreekwoorden?

Vs18 ‘hoe wijzer, hoe ongelukkiger!’

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 2:1–11

[I] 2:1-11 *Eerste onderzoek:* zelfs de genoegens van het leven geven geen blijvende bevrediging

Doel van dit onderzoek: vs3b *wat kun je het beste met je leven doen?* > vs4-11 zich leuke dingen verschaffen: huizen & parken, personeel, vee, schatten, muziek & zang (vs5 ‘boomgaard/park’: Hebr. *pardés* = ‘paradijs’, vgl. Hl 4:13; Ne 2:8; Lk 23:43; 2Ko 12:4; Op 2:7

Vs9b ‘ik bleef bij mijn positieven’

Vs11 terugblik: allemaal zinloos! (vgl. 1Tm 6:6-10)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 2:12–23

[II] *2:12-23 zwoegen helpt niets, want je moet de vrucht toch weer aan anderen overlaten*

Vs12 wijsheid onderzocht in relatie tot dwaasheid (Sp 9)

Vs13-16 wijsheid beter dan dwaasheid… maar uiteindelijk moeten dwazen én wijzen sterven… gevolgen:

- vs16 geen nagedachtenis
- Vs17-23 je moet wat je hebt opgebouwd aan anderen overlaten, die misschien dwazen zijn (Rehabeam!)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 2:24–3:15 (a)

[III] *2:24–3:15 zwoegen helpt niets, want je hebt het genot van de vrucht niet in eigen hand*

Vs24-26 geniet het leven zo veel mogelijk, want dat verlangt God – maar zie ook het betrekkelijke ervan!

Vs26 toelichting op vs24b: spanning directe < > indirecte regering van God: Hij geeft het goede aan sommigen (de rechtvaardigen?), en onthoudt het aan anderen (de goddelozen?) Vgl. Job!

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 2:24–3:15 (b)

Pr 3 alles op Gods tijd (toelichting op 2:26)

God bestuurt ons leven op ondoorgrondelijke wijze:

- geboren worden < > sterven / planten < > oogsten
- doden < > genezen / afbreken < > opbouwen
- huilen < > lachen / rouw bedrijven < > huppelen (begrafenis < > bruiloft)
- stenen wegwerpen < > verzamelen (verwekken < > onthouding? Targoem: [je vrouw] omhelzen < > je daarvan verre houden
- zoeken (> terugvinden) < > laten gaan / bewaren < > wegwerpen
- stukscheuren [kleren in rouw?] < > dichtnaaien
- zwijgen < > spreken (vgl. Lv 10:3; Job 2:12v; Sp 17:28)
- liefhebben < > haten / oorlog < > vrede

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 2:24–3:15 (c)

Loopt uit op vs11a: God heeft de *ᶜolâm* (wereld[lijke verlangens], eeuw[igheid(sbesef)], tijdsbesef, historisch besef, toekomstverlangen) in het hart van de mens gelegd

Misschien: ‘besef van het hogere, bovenzonse, goddelijke, eeuwige’? typisch menselijk!

Vs11b tegelijk valt het grote plan van God niet te doorzien (wij vormen een té klein schakeltje in een té grote wereld)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 2:24–3:15 (d)

Vs12v het kleine valt wél te doorzien: geniet ervan als gave Gods! Hb 13:5 (‘wees tevreden met wat je hebt’)

Vs14 Gods plan heeft eeuwige dimensies; heb ontzag voor die God! (vgl. Job 38–42 je kunt God niet doorzien, wel vrezen én vertrouwen)

Vs15b ten oordeel? of herstel/hulp?

of: God onderzoekt het gebeurde?

of: God doet wat Hij altijd gedaan heeft?

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 3:16–4:6 (a)

[IV] *3:16–4:6 zwoegen helpt niets, want het genot ervan wordt geschaad door het vele onrecht op aarde*

Oftewel: de mens is een beest (*homo homini lupus*)

Vs17… maar God velt oordeel! [12:14; af en toe zet Pr een luikje open naar het 'bovenzonse']

Vs18v de mens sterft als een beest (blaast de laatste adem [*roeach*, zie vs21!] uit)

Vs20 de 'ene plaats' = het stof (Gn 3:19)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 3:16–4:6 (b)

Hebr. *roeach* = ‘adem/wind’ én ‘geest’ (vgl. Ez 37); wat is het in vs21!? (meeste Ned. vert.: ‘adem’; meeste Eng. vert.: *spirit*); **vgl. 12:7** (HSV ‘geest’)

Wie de dingen ‘onderzons’ beziet, zal nooit beseffen dat de menselijke *roeach* terugkeert tot God & de dierlijke *roeach* niet! [dier: ‘met de dood is alles uit’]

In dat geval maakt het weinig uit of je als een beest leeft… (Js 22:13; 1Ko 15:32)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 3:16–4:6 (c)

4:1 sluit aan bij 3:16 over het vele onrecht op aarde [maar Salomo als koning zélf verantwoordelijk voor het recht!]

Vs2v de doden & ongeborenen zijn soms beter af…

> N.B. Talmoed: 2 ½ jaar debatteerden de school van Hillel & Sjammai over de vraag of het voor de mens beter is niet geschapen te zijn óf wel geschapen te zijn én te lijden

Vs4 veel arbeid & talent bedorven door jaloezie & rivaliteit, die het werk van de ander kapot maken

(Gl 5: werken van het vlees)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 3:16–4:6 (d)

Vs5v twee spreekwoorden in poëtische vorm (bedoeld als contrast met de zwoegende rivalen van vs4):

Vs5 *de luilak* [het omgekeerde van de hardwerkende rivalen in vs4] ‘eet zijn eigen vlees’ (Rasji: wordt in het hiernamaals verteerd, terwijl hij het geluk van de recht-vaardigen aanschouwt; vgl. Lk 16:19-31!)

Vs6 *innerlijke rust* (staat ook t.o. de rivaliteit van vs4): beter gemoedsrust dan overdreven gezwoeg om jezelf ‘waar te maken’ uit holle ambitie

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 4:7-12

[V] *4:7-12 zwoegen is zinloos, want het gebeurt zo vaak in eenzaamheid*

Vs7v de eenzame vrek (zonder zaken- of gesprekspartner/ vrouw/zoon/broer) – voor wie slooft hij zich uit!?

Vs9-11 twee (partners/gehuwden) beter dan één; Mt 18:20

Vs12a samen sterker dan alleen > vs12b … en drie is nóg beter [≠ per se God, maar je mag het zo wel toepassen!]

Talmoed: man in onbekend land: 'Geef mij metgezellen of de dood!' (de mens is een 'sociaal wezen')

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 4:13-16 (a)

[VI] *4:13-16 zwoegen is zinloos, want het leidt soms wel tot volksgunst, maar die is vluchtig*

Vs13 beter een arme *wijze* dan een rijke *dwaas*, een jonge *wijze* dan een oude *dwaas*

Vs14 rabbi's: Jozef!? (gevangenis > koningschap)

Vs15 HSV 'de tweede' = de opvolger van de oude koning

Vgl. koning Herodes (plus vele dwaze leiders ná hem) > Jesjoea haMasjiach (Mi 2:13!) > afname volksgunst (kerkgeschiedenis én eind van het Messiaanse rijk)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 4:13-16 (b)

Vs15 sommige rabbi's (*Metsudath David*): 'de tweede' is de opvolger van de jongeman, die hém terzijde schuift:

- *Saul:* de oude, dwaze koning (bejubeld door het volk)
- *David:* de jonge, wijze opvolger (ook bejubeld)
- *Absalom:* de rebel tegen David (ook bejubeld)

Zo ook: * de dwaze koningen van de volken

* de Messias

* de Antichrist (Jh 5:43)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 4:17–5:6

[VII] *4:17–5:6 zwoegen helpt niets, want je kunt God toch niet met geloften dwingen tot meer succes*

Ibn Ezra: vgl. iemand die met een petitie het koninklijk paleis betreedt: wees voorzichtig met wat je zegt!

Vs17 ‘luisteren is beter dan offers’ (1Sm 15:22)

Vs1 hier vooral *geloften* (zie vs3-5)

Vs2 betekenis droom: niet alleen God spreekt, maar ook het eigen hart (vgl. Js 29:8)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 5:7–6:12 (a)

[VIII] *5:7–6:12 zwoegen is zinloos, want de rijkdom die het oplevert is waardeloos*

(1) vs7v onderdrukking door overheden [vs8 lastig; misschien HSV het beste]

(2) vs9-11 wie rijkdom zoekt, heeft nooit genoeg én vindt altijd mede-verteerders én komt nooit aan rust toe

(3) vs12-16 rijkdom oppotten: (a) tot jouw eigen onheil, (b) voor je zoon (*jij* kunt niets meenemen)

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016

Prediker 5:7–6:12 (b)

(4) vs17-19 vgl. 3:13 geniet van het leven als gave Gods

(5) 6:1v ws.: jong sterven > geen genot van je rijkdom

(6) 6:3-9 voorbeeld: rijk gezegend man, maar niet in staat ervan te genieten (zelfs geen begrafenis); een misgeboorte is beter af; zelfs een lang leven geen garantie voor genot (vs9 kijk naar wat je hebt, niet naar wat je niet hebt)

(7) 6:10-12 onthoud: je bent *adam* (stof uit de aarde) (vs10b Hem of hem [= de dood]!?) Het leven is kort; je overziet het niet en kent de toekomst niet

Einde 2e les

© Prof. Dr. Willem J. Ouweneel -
Stg Shalom Network.nl 2016